

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2016 m. vasario 25 d.¹

Byla C-559/14

Rudolfs Meroni

(Augstākās tiesas Senāts (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose — Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 — 34 straipsnio 1 punktą — Atsisakymo pripažinti ir vykdyti laikinąsias ir apsaugos priemones pagrindai — Viešoji tvarka (*ordre public*)“

I – Įvadas

1. Po bylos *West Tankers*², kurioje daugiausia dėmesio buvo skiriama „*antisuit injunction*“, Teisingumo Teismas šioje byloje vėl susiduria su procedūrine anglosaksų teisės ypatybe.
2. Šį kartą klausimas susijęs su vadinamuoju „*freezing injunction*“³. Tai yra teismo nurodymas areštuoti turtines teises – laikinoji apsaugos priemonė, kuria siekiama neleisti skolininkui parduoti turto, kad nebūtų atimta galimybė juo disponuoti kreditoriui.
3. Šioje byloje turto išaldymas paveikia ne tik atsakovą pagrindinėje byloje. Nurodymas areštuoti turtines teises aktualus ir tretiesiems asmenims, glaudžiai susijusiems su atsakovo turtu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuris turi nuspręsti dėl minėto nurodymo areštuoti turtines teises pripažinimo vykdytinu Latvijos Respublikoje, išvelgia šiuo klausimu viešosios tvarkos (*ordre public*) problemą.
4. Taigi ši byla suteikia Teisingumo Teismui dar vieną progą patikslinti viešosios tvarkos (*ordre public*) teisinę sąvoką Reglamente (EB) Nr. 44/2001⁴. Pagrindinis klausimas – ar turi būti atsižvelgiama į sąsajas su trečiųjų asmenų teisėmis atsisakant paskelbti teismo sprendimą vykdytinu ir, jei taip, kiek.

1 — Originalo kalba: vokiečių.

2 — Sprendimas *Allianz* (C-185/07, EU:C:2009:69).

3 — Anksčiau taip pat vadinta *Mareva injunction*; šiuo klausimu žr. Sprendimą *Gambazzi* (C-394/07, EU:C:2009:219, 11 punktą).

4 — 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1, 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42; redakcija su daliniais pakeitimais, padarytais 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1103/2008 (OL L 304, p. 80)).

II – Teisinis pagrindas

A – Sąjungos teisė

5. Šiai bylai Sąjungos lygmeniu taikomas Reglamentas Nr. 44/2001.

6. Šio reglamento 18 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„<...> gerbti gynybos teises reiškia, kad gynėjas gali rungtyniškame procese apskusti teismo sprendimo paskelbimą vykdytinu, jeigu jis mano, kad yra bent vienas sprendimo nevykdymo pagrindas. <...>“

7. Šio reglamento 32 straipsnyje sąvoka „teismo sprendimas“⁵ apibrėžiama taip:

„Šiame reglamente „teismo sprendimas“ reiškia bet kokią valstybės narės teismo sprendimą, nepaisant to[,] kaip jis yra įvardijamas, įskaitant dekretą, įsakymą, nutartį ar teismo įsakymą [įsakymą], taip pat ir teismo pareigūno nurodymą dėl sumokėtino žyminio mokesčio bei išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu.“

8. Pagal Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punktą teismo sprendimas nėra pripažįstamas, „jei toks pripažinimas yra aiškiai prieštaraujantis valstybės narės, kurioje siekiama jį pripažinti, viešajai tvarkai“. Reglamento 34 straipsnio 2 punkte patvirtinamas principas, kad teismo sprendimas nėra pripažįstamas, „jei jis buvo priimtas atsakovui nedalyvaujant procese ir jei atsakovas neturėjo galimybės laiku ir tinkamu būdu gauti bylos iškėlimo arba lygiaverčio dokumento, kad galėtų susitarti dėl savo gynybos, išskyrus jei atsakovas nepradėjo proceso siekdamas apskusti tokį sprendimą, kai tai jam buvo įmanoma padaryti“.

9. Reglamento Nr. 44/2001 38 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybėje narėje priimtas ir joje turintis būti vykdomas teismo sprendimas vykdomas kitoje valstybėje narėje, kai suinteresuotos šalies prašymu jis buvo paskelbtas vykdytinu toje kitoje valstybėje narėje.“

10. Reglamento Nr. 44/2001 41 straipsnis suformuluotas taip:

„Sprendimas paskelbiamas vykdytinu iš karto, kai užbaigiami 53 straipsnyje nurodyti formalumai^[6], jo neperžiūrint 34 ir 35 straipsniuose nurodyta tvarka. Šalis, kurios atžvilgiu sprendimas yra vykdytinas, šiame bylos proceso etape neturi jokios teisės pateikti prašymo.“

11. Remiantis Reglamento Nr. 44/2001 42 straipsnio 2 dalimi, „[p]rašymas dėl teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu pateikiamas šaliai, kurios atžvilgiu prašoma vykdyti sprendimą, kartu su teismo sprendimu, jeigu jis minėtai šaliai dar nepateiktas“.

12. Reglamento Nr. 44/2001 43 straipsnyje numatyta, kad „[b]et kuri šalis gali apskusti nutartį, susijusią su prašymu dėl teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu“.

13. Reglamento Nr. 44/2001 45 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje nurodoma, kad „[t]eismas, kuriam pateikiamas 43 arba 44 straipsnyje nurodytas skundas, vykdymo reikalavimą atmeta arba patenkina tik esant vienai iš priežasčių, nustatytų 34 ir 35 straipsniuose“.

5 — Iš esmės ši apibrėžtis atitinka 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 25 straipsnį (OL L 299, 1972, p. 32) (toliau – Briuselio konvencija).

6 — Be kita ko, turi būti pateiktas vienas vykdytino sprendimo egzempliorius.

B – Latvijos teisė

14. Pagal Latvijos Respublikos Konstitucijos 92 straipsnį kiekvienas turi teisę ginti savo teises ir teisėtus interesus nešališkame teisme.

15. Latvijos Konstitucijos 105 straipsnyje numatyta, kad teisė į nuosavybę gali būti apribota tik remiantis įstatymu.

III – Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės ir prejudiciniai klausimai

16. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant ginčą dėl 2013 m. *High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court)* (Jungtinė Karalystė) priimto nurodymo areštuoti turtines teises paskelbimo vykdytinu Latvijos Respublikoje.

17. Šiuo nurodymu areštuoti turtines teises, be kita ko, draudžiama A. L. disponuoti turtu, tiesiogiai ar netiesiogiai priskirtinu prie jo turto. Šis draudimas taikomas ir jo turimoms Latvijos bendrovės VB akcijoms. A. L. tiesiogiai priklauso tik viena šios bendrovės akcija. Tačiau, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo teigimu, jis, be kita ko, yra „faktinis“⁷ mažiausiai dar vienos bendrovės (toliau – Y), kuri savo ruožtu valdo daug daugiau VB akcijų, akcijų naudos gavėjas.

18. R. Meroni yra vienas iš Y vadovų. Remiantis areštu, kurį 2007 m. paskyrė Latvijos generalinė prokuratūra, jis taip pat veikia kaip tų Y akcijų, kurių faktinis naudos gavėjas yra A. L., valdytojas⁸.

19. Nagrinėjamas nurodymas areštuoti turtines teises, kaip nurodyta jo 6 punkte, taikomas „visoms su VB susijusioms turtinėms teisėms, nesvarbu, ar jos priklauso [A. L.]“. Pagal Anglijos teisę šis nurodymas gali būti skundžiamas apeliacine tvarka. Anglijos procese nedalyvavę asmenys, jei jiems įteiktas šis nurodymas areštuoti turtines teises, gali prašyti pakeisti ar panaikinti jį⁹, antraip privalo paskelbtą nurodymą vykdyti¹⁰. Tiesa, jei turtas yra ne Anglijoje ir Velse, tai netrukdo tokiems tretiesiems asmenims toliau vykdyti sutartinius ar kitokio pobūdžio įsipareigojimus ir laikytis valdžios nurodymų¹¹. Pagal 22 punktą („Šalys, kurioms turi būti įteiktas šis nurodymas“) nurodymas areštuoti turtines teises turi būti įteiktas ne tik atsakovams, bet ir „7 punkte nurodytoms <...> bendrovėms“, taigi ir VB. Be išankstinio įspėjimo „vykdyti užsienyje“ galima tik tiek, „kiek tai leidžiama pagal atitinkamą jurisdikciją“¹².

20. Bendrovės VB ir Y nedalyvavo procese *High Court of Justice*, per kurį buvo priimtas nurodymas areštuoti turtines A. L. teises. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neturi informacijos, kad nurodymas jiems įteiktas¹³. Taip pat iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą neiškytu, ar A. L. prieš priimant Jungtinės Karalystės teismo sprendimą buvo suteikta teisė būti išklaustyti. Vis dėlto apie jo iš klausymą galima spręsti iš to, jog šis nurodymas areštuoti turtines teises „priimtas atsižvelgiant į A. L. pateiktus argumentus, kad jis nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nesusijęs su [šiomis] turtinėmis teisėmis <...>“¹⁴.

7 — Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepatikslina, kaip turi būti suprantamas teisinis statusas „faktinis naudos gavėjas“ – ar tai reiškia, pavyzdžiui, valdymą patikėjimo teise, ar tik faktinę galimybę valdyti turtą nuosavybės teise.

8 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 3 punkte jis vadinamas „nagrinėjant baudžiamąją bylą <...> areštuoto [A. L.] turto valdytoju“, Jungtinės Karalystės rašytinių pastabų 9 punkte – „bailee of property of [A. L.]“.

9 — Žr. nurodymo areštuoti turtines teises 13 punktą.

10 — Nurodymo areštuoti turtines teises 15 punktas, antraštė „Kitos šalys, išskyrus ieškovus ir atsakovus“. Pažeidimo atveju dėl „contempt of court“ gresia griežtos sankcijos.

11 — Žr. nurodymo areštuoti turtines teises 20 punktą.

12 — Žr. nurodymo areštuoti turtines teises 21 punktą.

13 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 10.2.5 punktas.

14 — Žr. nurodymo areštuoti turtines teises 1 punktą.

21. Minėtas nurodymas areštuoti A. L. turtines teises 2013 m. pirmosios instancijos teisme buvo pripažintas vykdytinu Latvijos Respublikoje, apeliacinis teismas paliko galioti šį paskelbimą vykdytinu tiek, kiek nurodymu draudžiama A. L. disponuoti jam tiesiogiai ar netiesiogiai priklausančiomis VB akcijomis, sumažinti jų vertę arba pavesti kitiems asmenims atlikti tokius veiksmus.

22. Tolesniu R. Meroni apeliaciniu skundu, šiuo metu nagrinėjamu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, skundžiamas šis paskelbimas vykdytinu Latvijoje. Nurodymas areštuoti turtines teises neleidžia akcininkei Y naudotis jos turimomis balsavimo teisėmis, susijusiomis su VB. Todėl šiuo klausimu yra pažeista pagrindinė teisė į nuosavybę, tuo labiau kad bendrovė nebuvo išklaudyta Anglijoje vykusiame procese. Taip pažeidžiamas teisingo bylos nagrinėjimo principas.

23. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir Teisingumo Teismui pateikti tokius prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punktą reikia aiškinti taip, kad vykstant kitos valstybės narės teismo priimto sprendimo pripažinimo procedūrai padarytas asmenų, kurie nebuvo pagrindinio proceso šalys, teisių pažeidimas gali būti pagrindas taikyti Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punkte numatytą viešosios tvarkos išlygą ir nepripažinti šio teismo sprendimo tiek, kiek jis turi pasekmių šiems asmenims, kurie nebuvo pagrindinio proceso šalys?
2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas, ar Chartijos 47 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jame įtvirtintą teisingo bylos nagrinėjimo principą leidžiama byloje nustatant laikinąsias apsaugos priemones apriboti asmens, kuris nebuvo tos bylos šalis, turtines teises, jei numatyta, jog bet kuris asmuo, kuriam nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi pasekmių, turi teisę bet kuriuo momentu kreiptis į teismą su prašymu pakeisti arba panaikinti šią nutartį, kai pareiga pranešti apie nutartį suinteresuotiesiems asmenims palikta pareiškėjams?“

IV – Teisinis vertinimas

A – Pirminė pastaba

24. Remiantis Teisingumo Teismo ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo funkcijų paskirstymu, nacionalinis procesas nepriklauso Teisingumo Teismo kompetencijai ir iš esmės nacionalinis teismas privalo įvertinti savo prejudicinių klausimų reikšmę sprendimui priimti. Vis dėlto reikėtų paminėti du procedūrinius ypatumus, reikalingus nagrinėjamai bylai suprasti, ypač todėl, kad jie gali būti svarbūs vertinant prejudicinių klausimų reikšmingumą sprendimui priimti.

25. Pirma, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis, R. Meroni Latvijos procese, regis, veikia savo vardu. Tačiau atrodo, kad minėtas nurodymas areštuoti turtines teises taikomas ne pirminei R. Meroni teisei į nuosavybę, o visų pirma A. L., kurio turtą jis valdo, nuosavybės teisei. Tačiau R. Meroni šiuo atžvilgiu, atrodo, laikytinas „teisių, kurių faktinis naudos gavėjas yra [A. L.], valdytoju“¹⁵, todėl prejudicinių klausimų reikšmingumas sprendimui priimti turėtų būti aktualus ir jam.

26. Antra, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą neaišku, kada tiksliai minėtas nurodymas areštuoti turtines teises buvo įteiktas A. L. arba R. Meroni. Vis dėlto Teisingumo Teismui pateikta informacija rodo, kad dokumentas bet kuriuo atveju buvo įteiktas, o nuo įteikimo priklauso nurodymo galiojimas. Viena vertus, paties nurodymo areštuoti turtines teises 22 punkte numatytas įpareigojimas įteikti jį atsakovui. Kita vertus, žemesnės instancijos teisme Latvijos Respublikoje jau buvo priimtas sprendimas

15 — Šiuo klausimu žr. prašymo priimti prejudicinį sprendimą 3 ir 8 punktus.

paskelbti nurodymą areštuoti turtines teises vykdytinu ir vėliausiai šiame proceso etape, remiantis Reglamento Nr. 44/2001 42 straipsnio 2 dalimi, dokumentai turėjo būti įteikti A. L., kurio turto valdytojas yra R. Meroni. Dar ir todėl prejudiciniai klausimai yra reikšmingi ir negali būti laikomi hipotetiniais R. Meroni atžvilgiu.

B – Dėl prejudicinių klausimų

27. Pirmuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punktą, o antruoju, kuris pateiktas tuo atveju, jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, teiraujasi dėl Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio.

28. Abu klausimai gali būti nagrinėjami kartu, nes pagrindinių teisių pažeidimas, kaip jis suprantamas Chartijoje, reikštų viešosios tvarkos pažeidimą, apibrėžtą Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punkte¹⁶.

29. Savo prejudiciniais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar kurio nors vienos valstybės narės teismo nurodymas areštuoti turtines teises, priimtas kaip laikinoji apsaugos priemonė iš anksto neišklausius visų asmenų, kurių teisėms minėtas nurodymas galėtų turėti pasekmių, gali pažeisti vykdančiosios valstybės viešąją tvarką arba Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį, jei bet kuris asmuo, kuriam atitinkama nutartis turi pasekmių, turi teisę bet kuriuo momentu kreiptis į nutartį priėmusį valstybės teismą su prašymu pakeisti arba panaikinti šią nutartį.

30. Vis dėlto visų pirma reikia ištirti, ar nagrinėjamas nurodymas areštuoti turtines teises apskritai yra „teismo sprendimas“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 32 straipsnį¹⁷, nes tik tokiu atveju nurodymo areštuoti turtines teises, kaip laikinosios apsaugos priemonės, pripažinimas ir vykdymas galės būti vertinamas remiantis aptariamu reglamentu.

31. Teisingumo Teismas sprendime byloje *Denilauler*¹⁸, priimtame atsižvelgiant į Briuselio konvenciją, nepaisydamas plačios sąvokos apibrėžties, kiek tai susiję su laikinosiomis apsaugos priemonėmis, siaurai aiškino teismo sprendimo sąvoką ir į klausimą dėl Prancūzijos sprendimo suvaržyti lėšas vykdymo Vokietijoje atsakė neigiamai, nes Prancūzijos sprendimas, kurį reikėjo vykdyti, buvo priimtas *ne tik* neišklausius teismo sprendimu pripažinto skolininko iš Vokietijos, *bet ir* prieš tai neįteikus jam šio sprendimo¹⁹. Taikant šią praktiką nagrinėjamu atveju, panašių problemų nekyla. Taip yra dėl to, kad, kaip jau minėta, galima spręsti, kad nurodymas areštuoti turtines teises buvo įteiktas bent A. L. arba jo turto valdytojui ir galbūt jie buvo iš anksto išklaustyti per Anglijoje vykusį procesą. Taigi nagrinėjamas nurodymas areštuoti turtines teises, netgi vadovaujantis griežtais Sprendimo *Denilauler* vertinimo kriterijais, yra „teismo sprendimas“. Todėl klausimas, ar, remiantis Reglamento Nr. 44/2001 kriterijais, dabar keliama ne tokie griežti reikalavimai sprendimo sampratai, palyginti su Briuselio konvencija, kuria buvo grindžiamas Sprendimas *Denilauler*, gali likti neišspręstas. Tačiau siekiant išsamumo reikia pažymėti, kad Reglamente Nr. 44/2001 galima rasti argumentų, leidžiančių lengviau

16 — Šiuo klausimu žr. sprendimus *Krombach* (C-7/98, EU:C:2000:164, 38 ir 39 punktai) ir *Gambazzi* (C-394/07, EU:C:2009:219, 28 punktas), taip pat mano išvadą byloje *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2046, 74 punktas).

17 — Dėl ankstesnės teisinės padėties ir dėl 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Briuselio konvencija) 25 straipsnio žr. mano išvadą byloje *Gambazzi* (C-394/07, EU:C:2008:748, 20–30 punktai).

18 — Sprendimas *Denilauler* (125/79, EU:C:1980:130, 2, 7, 8, 17 ir 18 punktai).

19 — Pažymėtina, kad sprendimo versijos vokiečių kalba (kuria, kaip proceso kalba, atitinkamai turi būti vadovaujama) 17 ir 18 punktai neatitinka teksto prancūzų kalba, kuriame sprendimas laikomas netinkamu, nes neįvykdytos *abi* sąlygos – neįteiktas nei šaukimas į teismą, nei sprendimas (tai atitinka ir faktines pagrindinės bylos aplinkybes), o iš sprendimo vokiečių kalba būtų galima suprasti, kad sprendimas tampa netinkamas neįvykdžius bent vienos iš sąlygų – neįteikus šaukimo į teismą *arba* paties sprendimo. Gali būti, jog atsargumas Vokietijos *Bundesgerichtshof* (Federalinis aukščiausiasis teismas) praktikoje (žr., pavyzdžiui, 2006 m. gruodžio 21 d. nutartį, bylos Nr. IX ZB 150/05, paskelbtą, be kita ko, RIW 2007, p. 217), pagal kurią reikalaujama, kad sprendimo priėmimo valstybėje būtų pasibaigęs rungtimosi principu grindžiamas procesas, kad užsienyje paskirtos laikinosios teisinės apsaugos priemonės būtų pripažintos Vokietijoje, taip pat nulemtas šio kalbinio skirtumo.

pripažinti sprendimus²⁰. Remiantis Briuselio konvencija dar buvo galima apskritai atsisakyti pripažinti sprendimą, kai bylos iškėlimo dokumentas nebuvo tinkamai arba laiku įteiktas atsakovui, o pagal Reglamentą Nr. 44/2001 nebelieka pagrindo atsisakyti pripažinti sprendimą nepaisant įteikimo trūkumų, jei asmuo neapskundė šio sprendimo jį priėmusio teismo valstybėje, nors turėjo galimybę tai padaryti²¹. Kiek tai susiję su laikinosiomis apsaugos priemonėmis, tai reiškia, kad, jei sprendimo priėmimo šalyje (kaip šioje byloje) suteikiama teisė pateikti skundą dėl vykdytinios priemonės, būtų logiška laikyti šią priemonę pagal Reglamentą Nr. 44/2001 atitinkančia pripažinimo reikalavimus jau tuomet, kai atsakovas nepasinaudoja nacionalinėmis teisių gynimo priemonėmis, nors turi galimybę tai padaryti.

32. Kadangi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, toks nurodymas areštuoti turtines teises, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, iš esmės pagal Reglamentą Nr. 44/2001 gali būti paskelbtas vykdytinu, toliau būtina išsiaiškinti, ar šiuo atveju paskelbimui vykdytinu negali būti paprieštarauta remiantis viešosios tvarkos sumetimais.

1. Viešosios tvarkos išlyga Teisingumo Teismo praktikoje

33. Teisingumo Teismas siaurai aiškino viešosios tvarkos išlyga grindžiamas pripažinimo ir vykdymo kliūtis²². Teismo praktiką šiuo klausimu jau aptariau kitur²³ ir toliau, kad būtų išvengta kartojimosi, tik glaustai apibūdinsiu esminius principus.

a) Bendrieji principai

34. Iš esmės valstybės narės gali pačios apibrėžti viešosios tvarkos reikalavimus pagal savo nacionalines koncepcijas. Vis dėlto Teisingumo Teismas privalo išnagrinėti, kada tam tikros valstybės teismas gali remtis šia sąvoka²⁴.

35. Draudžiama atsisakyti pripažinti teismo sprendimą vien tuo pagrindu, kad kilmės valstybės teismo taikyta teisės norma skiriasi nuo normos, kuri būtų buvusi taikyta valstybės, kurioje prašoma pripažinti sprendimą, teisme, jei bylą būtų nagrinėjęs šis teismas²⁵. Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punkte numatyta viešosios tvarkos išlyga galima remtis tik tuo atveju, jei kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo pripažinimas būtų toks nesuderinamas su valstybės, kurioje prašoma vykdyti sprendimą, teisės sistema, kad juo būtų pažeistas kuris nors pagrindinis teisės principas. Kad būtų laikomasi Reglamento Nr. 44/2001 36 straipsnyje ir 45 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto draudimo iš esmės persvarstyti kitos valstybės teismo priimtą sprendimą, pažeidimas turi apimti teisės normos, kuri atitinkamoje teisės sistemoje laikoma esmine, akivaizdų pažeidimą arba teisės, kuri toje teisės sistemoje laikoma pagrindine, akivaizdų pažeidimą²⁶.

20 — Šiuo klausimu žr. S. Leible, T. Rauscher, *EuZPR/EuIPR*, reglamentas „Briuselis I“, trečiasis leidimas, 2011, 32 straipsnis, 12a punktas.

21 — Šiuo klausimu žr. Sprendimą *ASML* (C-283/05, EU:C:2006:787, 18–21 punktai).

22 — Žr. sprendimus *Hoffmann* (145/86, EU:C:1988:61, 21 punktas), *Hendrikman ir Feyen* (C-78/95, EU:C:1996:380, 23 punktas), *Krombach* (C-7/98, EU:C:2000:164, 21 punktas), *Renault* (C-38/98, EU:C:2000:225, 26 punktas), *Apostolides* (C-420/07, EU:C:2009:271, 55 punktas) ir *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 49 punktas).

23 — Išvada byloje *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2046, 71 ir paskesni punktai).

24 — Sprendimai *Krombach* (C-7/98, EU:C:2000:164, 23 punktas), *Renault* (C-38/98, EU:C:2000:225, 28 punktas), *Apostolides* (C-420/07, EU:C:2009:271, 57 punktas), *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 49 punktas) ir *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, 47 punktas).

25 — Sprendimai *Krombach* (C-7/98, EU:C:2000:164, 36 punktas), *Renault* (C-38/98, EU:C:2000:225, 29 punktas), *Apostolides* (C-420/07, EU:C:2009:271, 58 punktas), *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 50 punktas) ir *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, 48 punktas).

26 — Sprendimai *Krombach* (C-7/98, EU:C:2000:164, 36 punktas), *Renault* (C-38/98, EU:C:2000:225, 29 punktas), *Gambazzi* (C-394/07, EU:C:2009:219, 27 punktas), *Apostolides* (C-420/07, EU:C:2009:271, 59 punktas), *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 51 punktas) ir *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, 49 punktas).

b) Viešoji tvarka ir procesinės garantijos

36. 2015 m. liepos 16 d. Teisingumo Teismas, priimdamas sprendimą byloje *Diageo Brands*²⁷, dar kartą patvirtino šį požiūrį ir, be kita ko, išreiškė nuomonę dėl to, kiek aplinkybė, kad tam tikras kurios nors valstybės narės teismo sprendimas akivaizdžiai nesuderinamas su Sąjungos teise ir yra priimtas pažeidžiant procesines garantijas, gali būti pagrindas atsisakyti pripažinti šį sprendimą pagal Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punktą.

37. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad viešosios tvarkos išlyga Sąjungos teisės pažeidimų atveju gali būti remiamasi tik tuomet, kai dėl minėtos teisės klaidos atitinkamo sprendimo pripažinimu valstybėje, kurioje prašoma jį vykdyti, būtų akivaizdžiai pažeista esminė Sąjungos teisės, taigi ir tos valstybės narės teisės, norma²⁸. Dėl procesinių garantijų pažeidimo Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad suinteresuotieji asmenys prieš paskelbiant sprendimą vykdytinu, „išskyrus ypatingas aplinkybes, dėl kurių tampa pernelyg sunku arba neįmanoma pasinaudoti teisinės gynybos priemonėmis sprendimo priėmimo valstybėje narėje, <...> privalo pasinaudoti visomis šioje valstybėje narėje prieinamomis teisinės gynybos priemonėmis, kad iš anksto užkirstų kelią viešosios tvarkos pažeidimui“ [vykdančiojoje valstybėje]²⁹. Taigi Teisingumo Teismas, remdamasis Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 2 punktu, užkrovė sunkią naštą asmenims, kuriems gresia sprendimo įvykdymas: skolininkas negali tuščiai sėdėti ir laukti, kol sprendimo vykdymo procese, naudodamasis teisių gynimo priemonėmis, prireikus galės pasiremti procedūros pažeidimais sprendimo priėmimo valstybėje. Priešingai, jis privalo imtis iniciatyvos vos sužinojęs apie atitinkamą sprendimą ir apskusti šį sprendimą jį priėmusio teismo valstybėje jam prieinamomis teisių gynimo priemonėmis³⁰.

38. Sprendimas byloje *Diageo Brands* šiuo požiūriu atitinka 2014 m. vasario 25 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) sprendimą³¹, kuris, įdomu pažymėti, kaip ir ši byla, yra susijęs su Latvija.

39. Minėtoje byloje EŽTT, atsižvelgdamas į EŽTK³² 6 straipsnį ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, turėjo įvertinti, ar galima remtis trūkumais, kurių atsirado Kipre pradedant procedūrą, kai skundžiamas sprendimo, kuris buvo priimtas atsakovui nedalyvaujant procese, paskelbimas vykdytinu Latvijoje. Pagal Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 2 punktą remtis tokiu pagrindu atsisakant vykdyti sprendimą neleidžiama, jeigu atsakovas, kaip ir byloje, kurioje EŽTT turėjo priimti sprendimą, „neginčijo teismo sprendimo tada, kai tai jam buvo įmanoma padaryti“. EŽTT mano, kad tai, atsižvelgiant į EŽTK, nekelia jokių abejonių, tačiau pabrėžia, jog šiam teismui skundą pateikęs atsakovas yra investicijų konsultantas, taigi nėra komerciškai nepatyręs asmuo. Net jei vykdytiname teismo sprendime nenurodytos jokios teisių gynimo priemonės, būtų galima pagrįstai tikėtis, kad jis galėjo susirasti informacijos apie Kipre taikytinas teisių gynimo priemones ir ten jomis pasinaudoti sužinojęs apie vykdytiną teismo sprendimą. Įrodymų, kad teisės gynimo priemonių nebuvo arba kad šios priemonės negaliojo, jis nepateikė.

40. Tiesa, šioje byloje paskutinis žodis dar netartas, nes priėmus 2014 m. vasario 25 d. sprendimą ji perduota EŽTT didžiajai kolegijai, o ši dar nepriėmė sprendimo. Tačiau šiuo metu, remiantis jau priimtu sprendimu, galima daryti prielaidą, kad komercinę patirtį turinčiam skolininkui taikoma bendradarbiavimo pareiga, kiek tai susiję su jo materialinių ir procesinių teisių apsauga; jei jis šios pareigos nevykdo, jo rėmimasis EŽTK 6 straipsniu tampa beprasmiškas.

27 — Sprendimas *Diageo Brands* (C-681/13, EU:C:2015:471).

28 — Sprendimas *Diageo Brands* (C-681/13, EU:C:2015:471, 50 punktas).

29 — Sprendimas *Diageo Brands* (C-681/13, EU:C:2015:471, 64 punktas).

30 — Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Apostolides* (C-420/07, EU:C:2009:271, 80 punktas).

31 — EŽTT Sprendimas *Avotiņš prieš Latviju* (ECLI:CE:ECHR:2014:0225JUD001750207, visų pirma 51 ir paskesni punktai).

32 — Ši nuostata atitinka Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį. Todėl, atsižvelgiant į jos 52 straipsnio 3 dalį, aiškinant 47 straipsnį reikšmingas EŽTK 6 straipsnio aiškinimas; šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Schindler Holding ir kt. / Komisija* (C-501/11 P, EU:C:2013:248, 21–24 punktai).

2. Teismo praktikoje įtvirtintų principų taikymas nagrinėjamoje byloje

41. Be pirmojo klausimo, kurį reikia nagrinėti pirmiausia, t. y. ar šioje byloje, atsižvelgiant į teismų praktiką, gali būti remiamasi prieštaravimu viešajai tvarkai, siekiant, kad atsakymas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui būtų naudingas, taip pat reikia įvertinti, kas gali pateikti skundą dėl tariamo prieštaravimo viešajai tvarkai byloje dėl sprendimo paskelbimo vykdytinu ir ar tokiuose skunduose gali būti pareiškiamos tariamos trečiųjų asmenų teisės.

a) Dėl prieštaravimo viešajai tvarkai pagrindinėje byloje

42. Pagrindinėje byloje pareiškėjas teigia, kad sprendimo paskelbimu vykdytinu bus pažeistos „trečiųjų asmenų nuosavybės teisės“³³. Vartodamas sąvoką „tretieji asmenys“, jis visų pirma turi omenyje bendrovę Y, nes A. L. šioje bendrovėje, kurios teisėms taikomas nurodymas areštuoti turtines teises, turi „tik faktinio naudos gavėjo teises“³⁴ ir nėra tikrasis bendrovės akcininkas.

43. Tačiau nurodymas areštuoti turtines teises skirtas A. L. *ad personam* ir tik refleksiškai apima jo ekonomiškai kontroliuojamas bendroves ir turtą. Be to, jame nurodoma A. L. susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, kurie galėtų tiesiogiai ar netiesiogiai sumažinti turtą, kiek tai susiję su VB, taip pat duoti atitinkamus nurodymus kontroliuojamų bendrovių valdymo organams³⁵.

44. Iš pirmo žvilgsnio neaišku, kiek toks nurodymas prieštarautų esminėms Latvijos materialinės ar procesinės teisės vertybėms, ypač atsižvelgiant į Latvijos teisės sistemą, kurioje, kaip pripažįsta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, leidžiama priimti sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo prieš tai neišklausius skolininko³⁶.

45. Be to, šiuo atveju Anglijos nurodyme areštuoti turtines teises nenumatomos negrįžtamai drastiškos nurodymo vykdymo užsienyje priemonės, ypač kiek tai susiję su trečiaisiais asmenimis, kurie nebuvo proceso Anglijoje šalys. Nurodymas areštuoti turtines teises užsienyje įsisteigusiems tretiesiems asmenims, taigi ir A. L. kontroliuojamoms bendrovėms, teisinių pasekmių sukelia tik esant labai griežtomis sąlygoms: pirma, jei nurodymas neįteiktas, teisinių pasekmių jis sukelia tik tuomet, jei neprieštarauja užsienio teisės aktams³⁷; antra, kiekvienas asmuo, kuriam įteikiamas nurodymas areštuoti turtines teises, turi teisę kreiptis į teismą su prašymu jį panaikinti ar pakeisti³⁸; trečia, nepaisant nurodymo areštuoti turtines teises, turi būti įmanoma toliau vykdyti sutartinius įsipareigojimus užsienyje³⁹.

46. Taigi minėtas nurodymas areštuoti turtines teises pasižymi visų pirma tuo, kad jame atsižvelgiama į proceso ypatumus vykdančiojoje valstybėje (pavyzdžiui, įteikimo reikalavimus), kita vertus, ir po įteikimo palieka suinteresuotiesiems asmenims pakankamai materialinių galimybių. Jei, pavyzdžiui, bendrovė Y dėl balsavimo susitarimų turėtų tam tikromis sąlygomis pasinaudoti savo balsavimo teise VB akcininkų susirinkime iš anksto nustatyta tvarka, nurodymas areštuoti turtines teises, atrodo, to nedraustų, nes juo nedaromas poveikis vykdomiems sutartiniais įsipareigojimams.

33 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 8 punktas.

34 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 8 punktas.

35 — Nurodymo areštuoti turtines teises 9 punktas.

36 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 10.2.4 punktas.

37 — Nurodymo areštuoti turtines teises 21 punktas.

38 — Nurodymo areštuoti turtines teises 13 punktas.

39 — Nurodymo areštuoti turtines teises 20 punktas.

47. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, procese nedalyvaujantys tretieji asmenys *nurodymu areštuoti turtines teises* nebuvo susaistyti materialiai, kiek tai galėtų būti svarbu viešosios tvarkos aspektais; priešingai – tiek, kiek trečiasis asmuo, kuris nėra bylos šalis, pavyzdžiui, bendrovė Y, gali manyti, jog jam taikomas nurodymas areštuoti turtines teises, taip iš esmės atsitinka dėl to, kad, pirma, A. L. yra jo „faktinis naudos gavėjas“, antra, vykdančiosios valstybės nacionalinėje teisėje, atrodo, pripažįstamas toks teisinis statusas⁴⁰, trečia, pagal sprendimą priėmusio teismo valstybės nacionalinę teisę nedraudžiamas atitinkamas nurodymas areštuoti turtines teises. Taigi tokia nurodyme slypintis galimas Konstitucijos saugomų teisinių pozicijų apribojimas įmonėms, kurios nėra bylos šalys, vykdomas tikrai ne savavališkai, o teisiniu pagrindu.

48. Be to, kadangi nurodyme areštuoti turtines teises nurodyti tretieji asmenys prirėkę gali apskųsti nurodymą areštuoti turtines teises ir šie tretieji asmenys yra kapitalo bendrovės, taigi komerciniais klausimais nėra visiškai nepatyrę, net ir atsižvelgiant į procesinę teisę nėra jokių viešosios tvarkos pažeidimo požymių. Tai pasakytina bent tuo atveju, kai nėra neįveikiamų kliūčių pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis Anglijoje, būtent tokią prielaidą galima daryti nesant konkrečių įrodymų⁴¹, kad yra priešingai, ir atsižvelgiant į abipusį pasitikėjimą valstybėse narėse vykdomu teisingumu.

49. Atvirkščiai, iš minėto sprendimo byloje *Diageo Brand* galima spręsti apie reikalavimą išnaudoti nacionalines teisių gynimo priemones kilmės valstybėje, prieš remiantis prieštaravimu viešajai tvarkai vykdančiojoje valstybėje. Ši prielaida suderinama ir su nesena EŽTT teismo praktika dėl EŽTK 6 straipsnio, kuris iš esmės atitinka Chartijos 47 straipsnį. Pritaikius šią teismų praktiką šioje byloje, nebus galima remtis viešosios tvarkos pažeidimu, nes neišnaudotos teisių gynimo priemonės kilmės valstybėje narėje.

50. Galiausiai Teisingumo Teismas šioje byloje neturi vertinti, ar nurodymas areštuoti turtines teises, kaip toliau tvirtina R. Meroni, yra pernelyg neapibrėžtas, kad Latvijoje būtų taikomos vykdomo užtikrinimo priemonės. Tai nėra klausimas, kurį reikia išaiškinti, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punktą, kiek tai susiję su sprendimo paskelbimu vykdytinu.

51. Tai veikiau yra priverstinio vykdomo proceso teisės klausimas ir jis toliau paliekamas spręsti valstybėms narėms. Šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktas klausimas susijęs tik su sprendimo paskelbimu vykdytinu pirminiu priverstinio sprendimo vykdomo etapu. Kitaip tariant, teismo sprendimo paskelbimas vykdytinu nebūtinai reiškia, kad sprendimas gali būti įgyvendintas tomis pačiomis vykdomo užtikrinimo priemonėmis, kurios yra prieinamos kilmės valstybėje. Atsakant į klausimą, ar sprendimas gali būti paskelbtas vykdytinu, daug svarbiau įvertinti, ar tai yra kilmės valstybėje narėje vykdytinas teismo sprendimas⁴²; šiuo atveju galima daryti būtent tokią prielaidą. Kiek tai susiję su vykdomo priemonėmis, pasakytina, kad kitame etape po sprendimo paskelbimo vykdytinu, kaip yra pripažinęs Teisingumo Teismas, be kita ko, Sprendime *Prism Investments*⁴³, gali būti naudojamos papildomos (nacionalinės) teisių gynimo priemonės ir teikiami prieštaravimai, pavyzdžiui, tokie, kokius pateikė R. Meroni.

52. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, tokiu atveju kaip pagrindinėje byloje, vertinant Sąjungos teisės požiūriu, negalima teigti, kad pažeisti pagrindiniai vykdančiosios valstybės teisės sistemos principai ir tai galėtų sukelti nepriimtinių padarinių, jei nurodymas areštuoti turtines teises būtų pripažintas vykdytinu, vadinasi, į klausimą dėl prieštaravimo viešajai tvarkai reikia atsakyti neigiamai.

40 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 8 punkte aiškiai kalbama apie teisių, „kurių faktinis naudos gavėjas [yra A. L.], į Nyderlandų bendrovę [Y]“ valdymą.

41 — R. Meroni savo rašytinių pastabų 21 ir paskesniuose punktuose nepagrįstai tvirtina, kad diskrecija Anglijos teismuose yra per didelė, toks argumentas nėra pakankamas.

42 — Sprendimas *Coursier* (C-267/97, EU:C:1999:213, 23 punktas).

43 — Sprendimas *Prism Investments* (C-139/10, EU:C:2011:653, 40 punktas).

b) Dėl trečiųjų šalių reiškiamų teisių dokumento paskelbimo vykdytinu procedūroje

53. Net jeigu į klausimą dėl tokio prieštaravimo viešajai tvarkai, susijusio su trečiųjų asmenų teisėmis, šiuo atveju – bendrove Y, reikėtų atsakyti teigiamai, R. Meroni, kuris, kaip nurodyta prašyme priimti prejudicinį sprendimą, Latvijoje vykstančiame procese įgyvendina teisinę A. L. poziciją, negalėtų skusti tokio prieštaravimo naudodamasis teisių gynimo priemone, nukreipta prieš nurodymo areštuoti A. L. turtines teises paskelbimą vykdytinu.

54. Iš Reglamento Nr. 44/2001 sistemos matyti, kad teismas, nagrinėjantis prašymą dokumentą paskelbti vykdytinu, negali savo iniciatyva nagrinėti, ar ginčijamas sprendimas atitinka viešąją tvarką, ir tik teismo sprendimu galimai pripažintas skolininkas, *kurio gynybos teisės gerbiamos*, kaip apibrėžta reglamento 18 konstatuojamojoje dalyje, gali pateikti skundą dėl dokumento paskelbimo vykdytinu. Atsižvelgiant į tai, būtų nenuoseklu, jei skolininkas šiuo klausimu galėtų remtis ir trečiųjų asmenų teisinėmis pozicijomis, visų pirma tais atvejais, kai jie patys nėra apskundę sprendimo paskelbimo vykdytinu arba kai minėtas sprendimas jiems net nebuvo įteiktas.

55. Panašią poziciją atspindintį sprendimą Teisingumo Teismas buvo priėmęs ir byloje *Draka NK Cables ir kt.*⁴⁴, teismo sprendimu pripažinto skolininko kreditoriui, kuris nebuvo bylos šalis, uždraudęs dalyvauti procese dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu (pavyzdžiui, siekiant sužlugdyti vykdymą dėl konkuruojančių kreditorių): Teisingumo Teismo reikalavimas apriboti ginčo medžiagą proceso šalimis liktų neįgyvendintas, jei joms būtų leista pareikšti byloje tariamas trečiųjų asmenų teises remiantis Reglamento Nr. 44/2001 43 ir paskesniais straipsniais.

56. Vadinasi, kol R. Meroni dalyvauja procese ne bendrovės Y vardu (o tam nebūtų ir pagrindo), jam neleidžiama įtraukti į procesą dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu šios bendrovės interesų kaip „trečiųjų šalių teisių“. Todėl R. Meroni skundo argumentai dėl viešosios tvarkos, net jeigu būtų pagrįsti, nėra svarbūs pagrindinėje byloje, nes jais negali būti ginamos procese nedalyvaujančių trečiųjų šalių teisės.

V – Išvada

57. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

Bet kurios valstybės narės teismo nurodymas areštuoti turtines teises, kurios priimtose kaip laikinoji apsaugos priemonė iš anksto neišklausius visų asmenų, kurių teisėms minėtas nurodymas galėtų turėti pasekmių, neprieštaruoja Reglamento Nr. 44/2001 34 straipsnio 1 punktui arba Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniui tais atvejais, kai bet kuris asmuo, kuriam atitinkama nutartis turi pasekmių, turi teisę bet kuriuo momentu kreiptis į nutartį priėmusios valstybės teismą su prašymu pakeisti arba panaikinti šią teismo nutartį.

Skundžiant dokumento paskelbimą vykdytinu gali būti ginamos tik paties apelianto, o ne trečiųjų asmenų teisės.

44 — Sprendimas *Draka NK Cables ir kt.* (C-167/08, EU:C:2009:263, 29–31 punktai).